

Mlada Sodobnost

Ivana Zajc

Cvetka Bevc: Božiček v ušesu.

Maribor: Pivec, 2018.

Nigerija, Velika Britanija in Slovenija so države, v katerih je živela protagonistka mladinskega romana *Božiček v ušesu*. Ojin oče je Nigerijec, mama Slovenka, rojena je v očetovi domovini, ki jo je njena družina zaradi vojnih razmer zapustila. Preselili so se v London, kjer je Oja spletla tesno prijateljstvo s Peggy, vendar se je to nepričakovano končalo, saj jo je presenetila še selitev v Sečovlje, mamino domače mesto. Ojina slovenska babica je namreč zbolela in je zato bližnje rabila ob sebi. Menjave okolja in jezikov deklico zmedejo, hkrati pa ji dajo svetovljansko širino.

Oja je belopolta, čeprav sta njen oče in brat Linan temnopolta – to in njeno nenavadno Nigerijsko ime sta razloga, da jo vrstniki v šoli zbadajo. Tema etnične pripadnosti v tej knjigi – enem redkih slovenskih mladinskih del, v katerem ne nastopajo zgolj belci – ni v ospredju, gre bolj za podtekst, ki se dobro povezuje s skupnim imenovalcem različnih tematiziranih problematik: osebno svobodo mlade ženske v odnosu do drugih. Osrednje teme romana so za najstniške bralce privlačne in razširjajo njihove izkušnje, saj delo izpostavlja predvsem iskanje identitete in družinske, prijateljske in ljubezenske vezi. Alenka Žbogar v članku *Literarno branje in mladostniki* ugotavlja, da mlajše najstnike zanimajo predvsem dogodki in zunanje okoliščine, medtem ko starejše mladostnike privlači čustvovanje literarnih oseb in njihovi medsebojni odnosi. Zgodba govori o tem, da

je treba svoje sanje uresničiti, posebej če izhajajo iz izrazitih talentov, ki nam ne dajo miru, pa čeprav tem sanjam včasih nasprotujejo celo najbližji. V Ojinem primeru avtoritativni oče ne dovoli, da bi deklica razvijala svoj likovni talent. Ker je njeno ime Oja, kar v njegovem jeziku pomeni "flavta" – tako gre očetova (za naše kulturno in etično podnebje nemara nedoumljiva) argumentacija –, bo vsak dan igrala flavto. Oče ji risanje prepove in se zelo razburi, ko izve, da v Londonu skrivaj, zgolj z mamino podporo, obiskuje likovni tečaj. Oja sicer odlično igra flavto, a so njene misli vselej pri barvah in podobah. Njena frustracija se stopnjuje do trenutka, ko si nalašč poškoduje roko, da ji ne bi bilo več treba igrati inštrumenta. Ta obupana gesta predstavlja upor proti zunanjim pritiskom ter izhaja iz občutka brezizhodnosti in izjemne notranje stiske. Nenehno potlačevanje iskrenih čustev in podrejanje očetovim zahtevam rezultira tudi v nepričakovanem glasu v Ojinem ušesu – Božičku, ki vstopa v njene misli z raznimi sugestijami. Ne le Oja, v tej dinamični sodobni družini so vsi po malem ranjeni in vsak nekaj skriva. Babica ima demenco in zdaj hčerki prvič izda, da moški, s katerim je odraščala in ki je bil zanj precejšnje razočaranje, saj je bil nasilen alkoholik, ni bil njen biološki oče. Nenehno govori le o Jožetu, njeni pravi ljubezni. Mladinski roman izjemno prepričljivo prikaže mrežo kompleksnih odnosov v družini, v kateri Oja nima enakih pravic kot njen starejši brat Linan, ki je, tako kot njun oče, nagnjen k agresivnosti. Besedilo v nekaj potezah prikaže tudi potlačena čustva in neizrečena pravila, ki težijo k patriarhalnosti in torej neenakosti med člani družine.

Besedišče romana kaže različne nianse, v njem srečamo tudi jorubske in angleške izraze. Afriški jezik je v protagonistkinih mislih povezan z nežnimi afriškimi uspavankami in ekspresivnimi pojmi iz časa, ko je srkala prve besede. Dialogi so prepričljivi, saj like odlikujejo izdelani idiolekti. Romaneska pripoved je nelinearna, zaznamujejo jo časovni preskoki, ki bralca postavljajo v aktivno vlogo, saj mora potek zgodbe sintetizirati. Vsako poglavje je postavljeno v drugo časovno obdobje Ojinega odraščanja, zaradi selitev družine pa se pripoved giblje tudi po zemljepisnih širinah in dolžinah. Na začetku vsakega poglavja najdemo metapripovedne drobce, ki bralcu povedo, kdo poglavje pripoveduje – bodisi Oja ob določeni starosti bodisi vsevedna pripovedovalka. Cilj ustvarjalnih kronoloških učinkov ni le "mala šola" pripovednih postopkov za najstnike, ampak se oblika pripovedi poveže z njeno vsebino, z Ojinim dinamičnim svetom, ki ga zaznamujejo nenehne selitve in spremembe ter prepovedi. Formalni vidiki so v knjigi učinkovito speti z vsebinskimi, saj kažejo na protagonist-

kino zmedo v odnosu do doma in domačih, na njeno iskanje odgovorov v preteklosti, na njeno osebnostno krizo, razdeljenost in iskanje same sebe. Nekateri dogodki so v pripoved vstavljeni pozneje, čeprav so se zgodili prej, zato bralca zasačijo nepripravljenega in poskrbijo za presenečenje. Lik protagonistke je izrisan kompleksno, bralec sreča tako njene svetle kot tudi samodestruktivne trenutke; Oja je izjemno inteligentna mladenka z močnim estetskim čutom, ki pa nikakor ne pade v klišejske kalupe pridne odličnjakinje. Prav zato je zanimiva, njena dejanja so nepredvidljiva. Pripoved bralcu omogoča, da se s protagonistko najprej poistoveti, nato pa se od te identifikacije oddalji, kar je pomemben korak v razvoju literarne zmožnosti, ki ga zagovarja tudi vplivna raziskovalka mladinske književnosti Maria Nikolajeva.

Ta mladinski roman je vsekakor razvojni, vendar se ta vidik ne nanaša le na protagonistko, temveč tudi na odrasle v njeni bližini, ki se naučijo odpuščati, sprejemati, ljubiti in dopustiti drugim, da so drugačni; liki sčasoma postajajo bolj iskreni do sebe ter vstopajo v bolj pristne odnose – proti koncu romana smo priča drobnim trenutkom osebne svobode in večje iskrenosti med člani družine. Ti preobrati so intimni, gre za “male zgodbe”, ki pri mladih bralcih spodbujajo občutljivost za subtilne čustvene premike. Roman se zaključi srečno – ne s kakim velikim preobratom, ampak z drobnimi emancipatornimi gestami. Denimo s tem, da Oja ne bo šla na srednjo glasbeno šolo, ampak na oblikovno, saj je presegla očetove omejitve in sledi svojim sanjam. Ob koncu knjige izvemo tudi, da Božičkov glas v Ojinem ušesu porajajo mnoge neizrečene skrivnosti; glas izgine, ko jih spusti iz sebe.